

МОНГОЛ УЛС
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

2018 он 11 дугаар
сарын 17-ны өдөр

Дугаар ...*НЭГ/2507*

Улаанбаатар-12
Утас: 260817
Факс: 976-11-310011

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ГИШҮҮН М.БИЛЭГТ ТАНАА

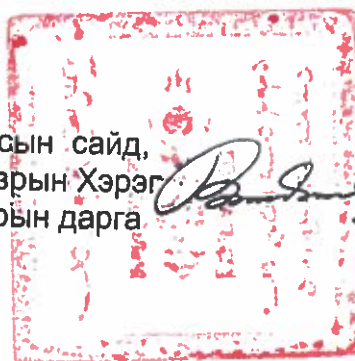
Асуулгын хариу хүргүүлэх тухай

Улсын Их Хурлын 2016 оны 45 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан Монгол Улсын Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 2.27-д "Бэлчээрийн болон эрчимжсэн мал аж ахуй, фермерийн аж ахуйг зохистой хослуулснаар мах, махан бүтээгдэхүүний экспортыг дэмжиж, жилд экспортлох хэмжээг 50 мянган тоннд хүргэж, малчин өрхийн орлогыг нэмэгдүүлнэ." гэж заасан зорилтын хэрэгжилт, цаашид хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар Монгол Улсын Ерөнхий сайдад тавьсан асуулгын хариуг үүгээр Танд хүргүүлж байна.

Хүлээн авч танилцана уу.

Хавсралт: *4* хуудас.

Монгол Улсын сайд,
Засгийн газрын Хэрэг
эрхлэх газрын дарга

Г.ЗАНДАНШАТАР

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН М.БИЛЭГТ, Ж.БАТ-ЭРДЭНЭ, Ж.МӨНХБАТ НАРААС
МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙ САЙДАД ХАНДАЖ ТАВЬСАН АСУУЛГЫН ХАРИУ

Асуулга 1. Мал, мах бэлтгэлийн тогтолцоог шинээр зохион байгуулах, төрийн өмчийн мах бэлтгэлийн аж ахуйн нэгж байгуулж удирдлага зохион байгуулалтаар хангах талаар.

Хариулт. Мал, мах бэлтгэлийн тогтолцоог шинээр зохион байгуулах зорилгоор Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яамнаас “Малын гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний нэмүү өртгийн сүлжээ, загвар арга хэмжээ”-г 2018 оны 11 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс эхлүүлээд байна. Энэхүү арга хэмжээний хүрээнд мал эмнэлгийн үйлчилгээнд бүрэн хамрагдсан, эмийн үлдэгдэлгүй малыг хөдөө аж ахуйн биржээр дамжуулан махны үйлдвэрт нийлүүлэх, хэрэглэгчдэд гарал үүслийн баталгаатай, эрүүл, аюулгүй байдлын шаардлага хангасан мах хүргэх ажлыг туршилтын журмаар зохион байгуулж байна. Энэ нь өнөөгийн “ченжийн мал, мах бэлтгэл”-ийн тогтолцоог халж, өртгийн сүлжээнд оролцогч талуудын эрх ашигт нийцэх мал, мах бэлтгэлийн тогтолцооны шинэ шийдэл бөгөөд Дархан-Уул, Орхон аймаг болон нийслэлд үйл ажиллагаа явуулж буй махны 6 үйлдвэр, худалдааны 4 газар, ХАА-н бирж, Булган, Дархан-Уул, Говь-Алтай, Хэнтий аймгийн малчдын 5 хоршоо хамтран ажиллаж байна. Арга хэмжээ хэрэгжсэн эхний 14 хоногийн байдлаар энэхүү туршлагыг цаашид өргөн хүрээнд нэвтрүүлж, хэрэгжүүлэх боломжтой болох нь харагдаж байна.

Мөн мал, мах бэлтгэлийн тогтолцооны үндэс суурь болсон мал эмнэлгийн үйлчилгээг мэргэжлийн түвшинд явуулах, экспортын бүтээгдэхүүнд тавих мал эмнэлэг, ариун цэврийн шаардлагыг биелүүлэх зорилгоор “Мал эмнэлгийн гэрчилгээний тогтолцоог сайжруулах систем”-ийг Швейцарийн хөгжлийн агентлагийн “Ногоон алт-малын эрүүл мэнд” төслийн дэмжлэгтэйгээр туршиж байна. Энэ системийг нэвтрүүлснээр хэвлэгч төхөөрөмжийг ашиглан, мал эмнэлгийн гэрчилгээг шууд цахимаар хэвлэх бөгөөд үйлдвэрт нийлүүлэгдсэн малыг хүлээн авсны дараа, бар код болгон хувиргаж үйлдвэрээс гарч буй махны баглаа боодолд бар кодыг хэвлэн худалдаанд нийлүүлнэ. Хэрэглэгчид гар утасны тусгайлан гаргасан цахим апплейкешнийг ашиглан бар кодыг уншуулж махны гарал үүсэл болон холбогдох мэдээллийг авах боломжтой юм. Тус системийг 2019 оноос улсын хэмжээнд нэвтрүүлэхээр төлөвлөж байна.

Мал, мах бэлтгэлийг төрийн өмчит хуулийн этгээд байгуулах замаар зохион байгуулах санал, санаачилгын дагуу мах, махан бүтээгдэхүүний өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх, зах зээлийг тэлэх, мах бэлтгэл, экспортыг нэгдсэн зохион байгуулалт, удирдлагаар хангах зорилгоор Засгийн газрын 2015 оны 365 дугаар тогтоолоор “Монгол мах корпорац” төрийн өмчит үйлдвэрийн газар байгуулахаар шийдвэрлэсэн. Гэвч уг тогтоолын хэрэгжилт хангалтгүй, тавьсан зорилт биелээгүй тул Засгийн газрын 2018 оны 9 дүгээр тогтоолоор тус үйлдвэрийн газрыг татан буулгахаар шийдвэрлэсэн.

Асуулга 2. Экспортын зориулалтаар мах бэлтгэх үйлдвэр 5-ыг бүсчилэн байгуулах, эдгээр үйлдвэрүүдэд орон нутагт байгуулагдан ажиллаж мах боловсруулах үйлдвэрүүдээс экспортод бэлтгэх махыг нийлүүлэн авч, гадаадын

гэрээт улсын стандартын шаардлага хангасан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж экспортлох боломжийн талаар.

Хариулт. Экспортын зориулалтаар мах бэлтгэх үйлдвэр тавыг бүсчлэн байгуулах чиглэлээр Монгол Улсын Засгийн газрын 2017 оны 312 дугаар тогтоолоор БНХАУ-ын Засгийн газрын хөнгөлөлттэй зээлийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төслийн жагсаалтад “Махны үйлдвэр, хорио цээрийн бүс бүхий цогцолбор байгууламж барих, технологийн шинэчлэл хийх” төслийг тусган баталсан. Монгол Улсын Ерөнхий сайд У.Хүрэлсүхийн 2018 оны 4 сард БНХАУ-д хийсэн айлчлалын хүрээнд уг төслийн арилжааны гэрээнд захиалагчийг төлөөлж ХХААХҮЯ-ны Төрийн нарийн бичгийн дарга, гүйцэтгэгчийг төлөөлж БНХАУ-ын Машин механизм, аж үйлдвэрийн корпорацийн удирдлага гарын үсэг зурсан бөгөөд төсөл хэрэгжсэнээр Ховд, Баянхонгор, Архангай, Сүхбаатар аймагт махны үйлдвэр, хорио цээрийн бүс бүхий цогцолбор байгууламж баригдах юм. Төслийн ТЭЗҮ боловсруулах ажлын явц 70 хувьтай байна.

Гаалийн статистикийн 2018 оны 10 дугаар сарын мэдээгээр 27.2 мянган тн мах, 16.0 мянган тн дулааны аргаар боловсруулсан махан бүтээгдэхүүнийг тус тус экспортолсон нь Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт дэвшүүлсэн 50.0 мянган тонн мах, махан бүтээгдэхүүн экспортлох зорилтын 86.4 хувьд хүрсэн үзүүлэлт бөгөөд дэвшүүлсэн зорилт бүрэн биелэх боломжтой хэмээн үзэж байна. Мөн мах, махан бүтээгдэхүүний экспортын 2018 оны 10 сарын дүн мэдээгээр дулааны аргаар боловсруулсан махан бүтээгдэхүүний экспорт дээд хэмжээндээ хүрснээс гадна анх удаа 4 төрлийн мах экспортод гаргасан нь онцлог болно. Махны экспортын зах зээлийн хувьд, ОХУ-ын транзит зөвшөөрлөөр БНСВУ-ын чөлөөт бүсэд 955 тн үхрийн мах, БНХАУ, ОХУ, Казахстан, Япон улсад нийт 22.5 мянган тн адууны мах, Иран, БНСВУ, Малайз улс болон Гонконгт 3.8 мянган тн хонь, ямааны мах тус тус экспортолжээ.

БНХАУ-д мах, махан бүтээгдэхүүн экспортлох эрх бүхий үйлдвэр давхардсан тоогоор 38, ОХУ-д мах, махан бүтээгдэхүүн экспортлох эрхтэй үйлдвэр давхардсан тоогоор 29, Вьетнам улсад дулааны аргаар боловсруулсан хонь, ямаа, үхрийн мах экспортлох эрхтэй үйлдвэр давхардсан тоогоор 4 байна. Махны экспортын зах зээлийг төрөлжүүлэх, экспортыг дэмжих зорилгоор Узбекистан, Хонконг, Европын холбоо, Саудын Араб, Кувейт, Малайз, Ливан, БНСУ зэрэг орны холбогдох байгууллагуудтай идэвхтэй хэлэлцээ хийж байна.

Асуулга 3. *Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний хүрээнд гадаад зах зээлийн эрэлт хэрэгцээ, өөрийн орны нөхцлийг ашиглан энэ онд багтаан нийт малын тоо толгойн 30 хувьд хүрэхээр, 20 сая толгой малыг экспортод гаргах боломжийг шийдвэрлэх талаар.*

Хариулт. Монгол Улс 2017 онд 66.2 сая толгой мал тоолуулсан нь өмнөх оноос 7.6 хувиар өссөн. Малын тоо 5 төрөл дээр өсөж байгаа ч сүргийн зохистой бүтэц алдагдаж, бод малын эзлэх хувь 13.2 хувь хүртэл буурсан байна. Иймд Төрөөс хүнс хөдөө аж ахуйн талаар баримтлах бодлогод нийт малд бод малын эзлэх хувь, ялангуяа үхэр сүргийн эзлэх хувийг нэмэгдүүлэхээр тусгасан. Малын генетик нөөцийг хамгаалах, дотоодын үйлдвэрлэлийг дэмжих, өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүний экспортыг нэмэгдүүлэх зорилгоор амьд мал экспортлохыг бодлогын хувьд дэмжихгүй байгаа болно. Хүн амын махны хэрэгцээ болон бэлчээрийн даац, сүргийн эргэлтийг харгалзан үзвэл жилд 180 орчим мянган тонн

мах экспортлох боломжит нөөц манай улсад бий. Үүнийг малын тоо толгойд шилжүүлбэл, 3.4 сая толгой хонь, 3.1 сая толгой ямаа, 200 мянга гаруй толгой үхэр, 300 мянга орчим адуу болно. 2018 оны 10 сарын байдлаар экспортлсон мах, махан бүтээгдэхүүнийг хонин толгойд шилжүүлбэл 4.2 сая толгой болж байна. Экспортын боломжит нөөцийг бүрэн ашиглахад малын өвчинтэй холбоотой бусад улсаас тогтоосон хориг голлон нөлөөлж байгаа тул цаашид мал эмнэлгийн үйл ажиллагаа, хариуцлагыг сайжруулахад чиглэсэн цогц арга хэмжээг хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Түүнчлэн түнш орнуудтай байгуулсан мал эмнэлгийн хорио цээрийн нөхцлийг дахин хянах, шинэчлэх асуудлыг авч үзэх, түүнчлэн импортлогч улсын зарим дотоод асуудлаас экспортын тоо, хэмжээ хамаарч байгаа тул зах зээлийг тэлэх судалгаа хийх нь чухал байна.

Асуулга 4. Мал сүргийн бүтцийг алдагдуулахгүйгээр, авч байгаа ашиг шимээ бууруулахгүйгээр тодорхой тооны хязгаарт өсгөн үржүүлэх боломжийг судалж хэрэгжүүлдэг ажлыг гүйцэтгүүлэх талаар.

Хариулт. Мал сүргийн бүтцийг алдагдуулахгүйгээр, авч байгаа ашиг шимээ бууруулахгүйгээр тодорхой тооны хязгаарт өсгөн үржүүлэх боломжийг бүрдүүлэхэд дараах асуудлыг шийдвэрлэх зайлшгүй шаардлагатай. Үүнд:

- Бэлчээрийг тогтвортой ашиглах, хамгаалах эрх зүйг бүрдүүлэх
- Мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийг эрчимжүүлэх, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх.

Газрын нэгдмэл сангийн 2017 оны тайлангаар Монгол Улсын нийт газар нутгийн 71.7 хувь буюу 112.1 сая га газрыг бэлчээр, хадлангийн зориулалттай газар эзэлж байна. Манай орны судлаачид, бэлчээрийн менежментийн чиглэлээр төсөл хэрэгжүүлэгчид, мэргэжлийн байгууллага, холбоодын сүүлийн 10 гаруй жилийн туршид хийж байгаа судалгаагаар Монгол Улсын бэлчээрийн эдэлбэр газрын 70.0 гаруй хувь тодорхой хэмжээгээр доройтолд ороод байна. 2017 оны жилийн эцэст тоологдсон 66.2 сая малыг хонин толгойд шилжүүлэхэд бэлчээрийн нийт багтаамжид оногдох зохист хэмжээнээс даруй 25 гаруй сая толгойгоор илүү, зарим нутагт бэлчээрийн даац 2.5-10 дахин хэтрээд байна.

Бэлчээрийн доройтол, даац хэтрэлтийн үндсэн шалтгаан нь “нийтээр дундаа ашигладаг”, хариуцлага хүлээдэггүй өнөөгийн эрх зүйн тогтолцоо юм. Монгол Улсын Иргэний хууль, Газрын тухай болон бусад хууль, тогтоомжид бэлчээрийн ашиглалт, хамгаалалттай холбоотой зарим харилцааг зохицуулсан хэдий ч бэлчээрийн эдэлбэр газрыг бэлчээрийн ашиглалт, сайжруулалт, хамгаалалтыг төлөвлөлтөд үндэслэн зохион байгуулах, бэлчээрийг хариуцлагатай, зүй зохистой ашиглах, бэлчээрийг байгалийн жамаараа нөхөн сэргэх нөхцлийг бий болгох, хамгаалах асуудлыг бүрэн зохицуулж чадахгүй байна. Энэ байдал нь мал аж ахуйн салбарын үйлдвэрлэлийн чадавх, бүтээмжийг бууруулах шууд хүчин зүйл болж, ган зуд, бусад эрсдэлд улам эмзэгших ноцтой сөрөг үр дагаврыг дагуулж байгаа төдийгүй биологийн олон янз байдалд болон улс орны, эдийн засаг, нийгэмд, хөдөөгийн хүн амын амьжиргаанд хохирол улам бүр учруулахаар байна.

Бэлчээрийг гэрээгээр ашиглуулах, гэрээт бэлчээрийг зүй зохистой ашиглах, доройтлоос сэргийлэх, сайжруулах, хамгаалах арга хэмжээг бэлчээр ашиглагч өөрөө хариуцах зохицуулалтын эрх зүйг бүрдүүлэх нь малчдын бэлчээр ашиглалтыг зөв төлөвлөх, зохистой ашиглах бэлчээрийн ачааллыг тэнцвэржүүлэх чадамжийг нэмэгдүүлж, бэлчээрийг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга, хэлбэрүүд

тодорхой болж, улсын хэмжээнд бэлчээрийн төлөв байдал сайжрах, улмаар мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийг тогтвортой эрхлэх боломж бүрдэх юм. Мөн эрчимжсэн мал аж ахуйн зориулалтаар ашиглах бэлчээрийг гэрээгээр ашиглуулах харилцааг нарийвчлан зохицуулах шаардлага байна.

Иймд эдгээр асуудлыг цогцоор нь шийдвэрлэх зорилгоор нийгэмд олон жилийн хүлээлттэй байгаа “Бэлчээр хамгаалах тухай” хуулийн болон “Эрчимжсэн мал аж ахуйг төрөлжүүлэн хөгжүүлэх” үндэсний хөтөлбөрийн төслүүдийг боловсруулаад байна.

Малын үржил селекцийн ажлын ололтыг хянан магадлах, баталгаажуулах нь генетик нөөцийг хамгаалах, ашиг шимийг нэмэгдүүлэх, бүс нутгийн онцлогт тохирсон мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхэд чухал үүрэгтэй бөгөөд энэ ажлын хүрээнд 2018 онд Ховд аймгийн Мянгад суманд үржүүлж буй хурд-махны чиглэлийн “Мянгад” адуу, Хэнтий аймгийн Галшар суманд үржүүлж буй ноолуурын чиглэлийн “Галшарын улаан” ямааг бие даасан омгоор баталгаажуулснаар Монгол Улсад үржүүлж буй бие дааж баталгаажсан үүлдэр, омгийн мал 49 болоод байна. Ингэснээр малын генетик нөөцөд суурилсан үйлдвэрлэл, ажил, үйлчилгээний цар хүрээг тэлэх, малын чанар, бүтээмжийг сайжруулан түүнээс эдийн засгийн илүү их үр шим, ашиг хүртэх, олон улсад сурталчлах нөхцөл бүрдэж байна.

Цаашид Малын генетик нөөцийн тухай хууль, Монгол Улсын эдийн засаг, нийгмийг 2019 онд хөгжүүлэх үндсэн чиглэлд тусгасны дагуу малын генетик нөөцийн төлөв байдлын үнэлгээ хийх, мал аж ахуйн салбарын мэдээллийн сан бүрдүүлэх, мал, амьтны тоог үнэн зөв тогтоох, малын гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний нөөц, хангамж, чиг хандлагыг тодорхойлох, тэдгээрийн чанар, аюулгүй байдалд бүртгэлээр дамжуулан хяналт хийх, үйлдвэрлэл, экспортын гарал үүслийг баталгаажуулах системийг хөгжүүлэх, малын хулгайн гэмт хэргээс сэргийлэх, шилжилт хөдөлгөөнд хяналт тавих ажлыг хэрэгжүүлж үр дүнг тооцон ажиллах болно.

ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ, ХӨНГӨН ҮЙЛДВЭРИЙН ЯАМ